

Täällä urakoi hinttari!

Eroosio, homoosio ja muut luonnonvoimat

Viljami Nissi

2025

Taideyliopiston Kuvataideakatemia
Kuvataiteen maisterin opinnäytteen kirjallinen osuus
palautettu 12.03.2025

Opinnäytteen ohjaaja: Anni Puolakka
Opinnäytteen tarkastajat: Jaakko Pesonen, Eero Yli-Vakkuri
Vastaava professori: Marjaana Kella

Tiivistelmä

Kuvataiteen maisterin opinnäytteeni koostuu taiteellisesta ja kirjallisesta osasta. Taiteelliseen osaan kuuluu kaksi paikkasidonnaista taideteosta, *Faggot at Work (Miss Dior)* ja *Spit*, jotka olivat molemmat esillä Kuvan Kevät 2024 -maisterinäyttelyssä (4.5.–2.6.2024). Kirjallisessa osassa avaun taiteellista praktiikkaani, syvennyn teosteni teemoihin ja kerron niiden maailmoista sekä lopullisten teosten valmistumiseen johtaneista prosesseista.

Molemmat taiteellisen opinnäytteeni teokset toimivat työmaan muodossa – toinen keskellä Kuvataideakatemia-ala-aulaa, portaikossa, ja toinen kampuksen viereisellä joutomaalla, oikealla työmaalla. Teoksista ensimmäinen, kampuksen sisällä oleva *Faggot at Work (Miss Dior)* oli suurieleinen, rakennustelineistä ja huputuksesta koostuva installaatio, joka muodosti keskelle koulurakennuksen aulaa työmaan ja pyrki olemassaolollaan muuttamaan tilan toimivuutta ja arkkitehtuuria. Toinen teos, *Spit*, muutti hiekkakentälle muodostuneen sulavesilätäkö-kuukauden ajaksi suihkulähteeksi.

Molempien teosten – ja taiteellisen praktiikkani – pohjalla on ajatus *homoosiosta*: homoseksuaalisuudesta eroosion kaltaisena ilmiönä, jolla on luonnonvoiman tavoin kyky muokata ja rappeuttaa ympäristöään. Avaan ajatusta tarkemmin tässä opinnäytteessä; yhdistän muun muassa ympäristöekologian ja queer-tutkimuksen termistöä hahmotellessani, minkälainen voima homoseksuaalisuus oikein on.

Kirjallinen opinnäytteeni koostuu taiteellisen osion sanoittamisen lisäksi kolmesta praktiikkaani pohjastavasta luvusta. Luvussa ”Olen häiriö” avaun homoosiota ekologiasta tutun häiriön käsitteen kautta. Luku ”Katoava luonnonvara” syvenyy Valdemar Melangon kirjaan *Puistohomot* (SKS, 2012), joka on eräänlainen kenttätutkimus homoseksuaalisuudesta 1960-luvun Helsingissä. Luvussa ”Täällä urakoi *****!” valotan, miten kaikki tämä liittyy Kuvan Kevät 2024 -näyttelyssä nähtyihin teoksisiini pohtimalla muun muassa korjaamisen heteroutta ja rakennustyömaan queeriä potentiaalia.

Kuva 1. Taiteilija työmaalla, 2024.

Opinnäytteen taiteellinen osio

Faggot at Work (Miss Dior)

2024

Kuvan Kevät 2024, 4.5.–2.6.2024, Helsinki

rakennustelineet, käytössä kuluneet tekstiilit, löydetyt esineet (suojakypärä, Speisekartoffeln Extra Dick -perunapussi jne.), työmaalta löydetyistä huomioliivistä ommellut stringit, valokuvavedokset, muovituolit, tippurin hoito-ohjeet teetettynä hibiskuksella käsin värjätylle pyyhkeelle, kuivattu orkidea, AI-generoitu poikakalenteri, juliste ja postikortit, karvanpoistoliuskat selkäkarvoilla, simpukka- ja ruusumagneetit, tarrat, hiekka, poltetut tupakat, lastulevy, saviliete, akvarelli, glitterliima, lyijykynä ja tussit vanerille, lycra, kettinki, suojamuovi, kontaktimuovi, huomionauha ja -teippi, parfyymiltä tuoksuvat alushousut (Miss Dior replika Miss Isabelle)

Spit

2024

Kuvan Kevät 2024, 4.5.–2.6.2024, Helsinki

suihkulähteen pumppu, sulavesilätäkkö, Baden-Baden-aurinkotuolin runko, PreP-lääkkeen käyttöohjeet teetettynä pyyhkeelle

Opinnäytteen ohjaaja: Anni Puolakka

Opinnäytteen tarkastajat: Jaakko Pesonen, Eero Yli-Vakkuri

Vastaava professori: Marjaana Kella

Kuvan Kevät 2024 -näyttelyn vastaava lehtori: Tuomo Rainio

Kuva 2. *Spit*. Ilmakuva installoinista, 2024.

Sisällysluettelo

Johdanto: Eroosio, homoosio ja muut luonnonvoimat	8
Olen häiriö	11
Katoava luonnonvara	15
Vaikutelmia kaupungilta	21
Työmaan sisällä 1.	23
Työmaan sisällä 2.	28
Täällä urakoi *****!	32
Lopuksi	36
Bibliografia	39

Kuva 3. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Yksityiskohta teoksesta, 2024.

Johdanto

Erosio, homoosio ja muut luonnonvoimat

Taiteellisen praktiikkani taustalla on ajatus homoseksuaalisuudesta luonnonvoiman kaltaisena ilmiönä, jolla on yhtä lailla kyky muokata ja rappeuttaa ympäristöään kuin eroosiolla. Käytän tästä ilmiöstä nimitystä *homoosio*. Termi on itse keksimäni, mutta se pohjaa teorioihin queeriydestä epäonnistumisena ja homoseksuaalisuudesta hyödyttömyytenä, vastakohtana kaikelle funktionaalille (kuten heteroseksuaalisuudelle).^{1, 2}

Leikkittelen ajatuksella homoseksuaalisuudesta häiriönä, onhan homoseksuaalisuus luokiteltu mielenterveyden häiriöksi vielä muutama vuosikymmen sitten.³ Ajatuksen mahdollistaa suomenkielinen yleistermi “häiriö”, jossa yhdistyy kaksi hieman eri tavalla muutosta tai poikkeamaa kuvaavaa englanninkielistä termiä: lääketieteellisestä kontekstista tuttu *disorder*⁴ ja ekologiassa käytössä oleva *disturbance*⁵. Ekologiassa häiriöllä tarkoitetaan kaikkia ilmiöitä, jotka aiheuttavat jonkinlaista pysyvää tai hetkellistä muutosta ympäristölle.⁶ Millaista jälkeä homoseksuaalisuus saa aikaan ekosysteemissämme? Kuka siitä hyötyy? Kenelle siitä on haittaa?

Erosion lisäksi termin homoosio nimeen on vaikuttanut puhekielinen ilmaisu *homosaatio*⁷, jota käytettiin 2010-luvulla poliittisessa diskurssissa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistetussa vihapuheessa. Tyypillisesti siihen kiteytettiin kristilliskonservatiivinen ajatus siitä, että näkyvä homoseksuaalisuus lisää homoseksuaalisuutta yhteiskunnassa. Termin kehitti luultavasti erään oikeistopopulistisen puolueen puheenjohtaja, ja käyttö oli ajoittain vilkasta puhuttaessa esimerkiksi Pride-kulkeen kaltaisista tapahtumista – ja niiden vaikutuksesta yhteiskuntaan. Ironisesti lienee totta, että näkyvä homoseksuaalisuus lisää homoseksuaalisuutta – sainhan itsekin nimen

¹ Jack Halberstam, *The Queer Art of Failure* (Duke University Press, 2011), passim.

² Lee Edelman, *No Future: Queer Theory and The Death Drive* (Duke University Press, 2004), passim. Queeriyden voi ajatella olevan hyödyttömyyden esim. tuotannollisuuden näkökulmasta: siinä missä heteroseksuaalit voivat helposti lisääntyä, ovat homoseksuaalit ei-reproduktiivisuudessaan hyödyttömiä.

³ Homoseksuaalisuus poistettiin Suomessa tautiluokituksesta kesäkuussa 1981. Lue lisää Seta.fi.

⁴ *Disorder* viittaa fyysisen, psyykkisen tai sosiaalisen toiminnan häiriintymiseen, usein lääketieteellisessä yhteydessä.

⁵ *Disturbance* viittaa järjestelmän, ympäristön tai tilan häiriintymiseen tai keskeytymiseen.

⁶ Robert T. Paine, "Ecological Disturbance," *Encyclopaedia Britannica*, viimeksi päivitetty 5.9.2023, <https://www.britannica.com/science/ecological-disturbance>.

⁷ Termin englanninkielisinä vastineina voi nähdä *gay agenda* ja *homosexual propaganda* käsitteet, joita on käytetty kuvaamaan oletettuja pyrkimyksiä edistää homoseksuaalisuutta tai LGBTQ+-oikeuksia yhteiskunnassa, ja niin tehdessä horjuttavan perinteisiä arvoja. Termi nousee esiin myös LGBTQ+-ihmisten ihmisoikeuksia rajoittaessa. Lue lisää Human Rights Watch <https://www.hrw.org/report/2018/12/12/no-support/russias-gay-propaganda-law-imperils-lgbt-youth>.

kokemalleni ilmiölle vasta, kun silmiini osui ensimmäisen kerran representaatiota homoseksuaaleista kansallisessa televisiossa 2000-luvun alussa. Homosaatio saattaa hyvinkin olla todellinen ilmiö, mutta kaukana pahasta.

Pohjimmiltaan ajatukseni homoosiosta perustuu omiin kokemuksiini homoseksuaalina miehenä maailmassa sekä havainnoista tämän lajin käyttäytymisestä ympäristössään. Miten homoseksuaali ottaa, käyttää ja muokkaa tilaa ja sen käyttötarkoitusta omien halujensa mukaiseksi, millaista maailmaa homoseksuaali rakentaa?

Käytän tämän opinnäytteen aiheen avaamiseen tarkemmin keskittyen omaan työskentelyyni vaikuttaneeseen materiaaliin. Alkuun luvussa ”Olen häiriö” avaan homoosiota erityisesti häiriön käsitteen kautta, tällä kertaa ympäristöekologian kontekstissa. Luku ”Katova luonnonvara” on *homage* Valdemar Melangon kirjalle *Puistohomot* (2012). Kirja on eräänlainen kenttätutkimus ja sukellus helsinkiläiseen homoseksuaalisuuteen ja kruisailukulttuuriin⁸ 1960-luvun Suomessa, jolloin homoseksuaaliset teot olivat yhä laissa kriminalisoituja.^{9,10} Teos kuvaa erinomaisesti homoseksuaalien kykyä sopeuttaa himonsa alati muuttuvaan tilaan.

Sen jälkeen kirjallinen opinnäytteeni siirtyy tarkemmin taiteellisen opinnäytteeni pariin. Luku ”Vaikutelmia kaupungilta” pitää sisällään muutamia avainhavaintoja, jotka saivat minut huomaamaan kiinnostukseni rakennustyömaita kohtaan, ja näin ollen myös vaikuttivat teosteni *Faggot at Work (Miss Dior)* ja *Spit* syntyyn. Luvut ”Työmaan sisällä 1.” ja ”Työmaan sisällä 2.” muodostavat näiden kahden teoksen sanallistetun kuvauksen, jonka perään luvussa ”Täällä urakoi *****!” jatkan teosteni ja työmaiden parissa pohtimalla korjaamisen heteroutta ja rakennustyömaan queeriä potentiaalia.

⁸ Cruising/kruisailu, (miesten välisen) seksin etsimistä usein julkisilla ja usein vakiintuneilla paikoilla.

⁹ Homoseksuaalisten tekojen kriminalisointi poistettiin rikoslaista 1971. Samalla kuitenkin homoseksin suojaikärajaa nostettiin ja voimaan laitettiin ns. kehoituskielto. Lue lisää Seta.fi.

¹⁰ Valdemar Melanko, *Puistohomot: raportti Helsingin 1960-luvun homokulttuurista* (Suomen kirjallisuuden seura, 2012).

Kuva 4. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Yksityiskohta teoksesta, 2024.

Olen häiriö

“Entä eroosio” kysyin. “Eroosio on hyvästä”, hän vastasi.¹¹

Anna Lowenhaupt Tsing, *Lopun aikojen sieni*.

Entä homoosio? Olin leikitellyt termillä jo muutaman vuoden, mutta ajatukseni saivat lopulta teoreettisen perustuksen Yasuragissa, Tukholmassa sijaitsevassa japanilaisessa kylpylässä, jossa vietin muutaman yön kevättalvella 2024. Olin lähtenyt reissuun parantuakseni unettomuudesta (en parantunut ennen kuin sain lääkkeitä) ja ylikuormituksesta (ennen kuin kuormittuisin vähän lisää). Kylpyjeni ohessa luin Anna Lowenhaupt Tsingin kirjaa *Lopun aikojen sieni* (2020), jonka matsutake-aiheen¹² olin ajatellut sopivan erinomaisesti japanilaiseen kylpylään. Myös kirjan alaotsake *elämää kapitalismin raunioissa* tuntui sopivan kalliin kylpylän yläluokkaiseen ympäristöön orastavan maailmansodan ja -lopun kynnyksellä.

Lowenhaupt Tsing jakaa oivalluksensa häiriön merkityksestä kuvaillessaan japanilaisten *satoyama*-metsämaiden ennallistamista, jossa ihmisen alkuperäistä metsänkäyttöä pyritään simuloimaan suunnitelluilla häiriöillä. Toisin sanoen: metsään luodaan tietynlainen sotku tukemaan männyn kasvua, jonka taas valikoiva ja vaikeasti menestyvä matsutake-sieni tarvitsee kumppanikseen kukoistaakseen. Matsutakeja puolestaan ihminen haluaa ravinnokseen. Eroosio on hyvästä, häiriö on hyvästä – männyn ja sienen kannalta, ihmistä unohtamatta.¹³

Häiriö on mikä tahansa olosuhteiden muutos ympäristössä, joka vaikuttaa ekosysteemin toimintaan merkittävästi. Termin alle mahtuu kirjava joukko ilmiöitä, joista osa on enemmän järjestyttäviä kuin toiset. Osa näistä ilmiöistä kuuluvat luonnon vääjäämättömään kiertoon, kuten mannerlaattojen liikkeen aiheuttama maanjäristys tai salaman kaatama puu, kun taas osa on ihmisen aiheuttamia, kuten kallion räjäyttäminen tietyömaan edetessä tai pihamaan haravoiminen syksyllä. Ihmisen lisäksi myös muut eläimet ja eliöt aiheuttavat toiminnallaan häiriöitä.¹⁴

¹¹ Anna Lowenhaupt Tsing, *Lopun aikojen sieni: elämää kapitalismin raunioissa* (Tutkijaliitto, 2020), 191. Ote metsänhoitajan ja kirjailijan välisestä keskustelusta.

¹² Tuoksuvalmuska, arvostettu ruokasieni erityisesti Japanissa, missä sen kilohinta liikkuu tuhansissa euroissa.

¹³ Lowenhaupt Tsing, 192.

¹⁴ Lowenhaupt Tsing, 201–203.

Nämä muutokset ympäristössä eivät koskaan ole automaattisesti negatiivisia tai positiivisia, vaan häiriöitä katsotaan aina kunkin lajin näkökulmasta: sama muutos voi aiheuttaa ongelmia toiselle lajille, kun taas toinen voi hyötyä siitä suuresti.¹⁵ Myös se missä vaiheessa häiriö koetaan voi vaihdella lajien välillä, ja jopa lajin sisällä yksilöiden välillä.¹⁶

Laura Cameron kirjoittaa artikkelissaan ”Histories of Disturbance” (1999) miten historiankirjoitus on pitkään rakentunut ajatuksen ympärille, että luonnolla on aina jonkinlainen alkuperäinen ja tasapainoinen tila, joka häiriintyy ulkopuolisten tapahtumien seurauksena. Tällainen ajattelutapa on johtanut ympäristöpolitiikkaan, jossa luonto pyritään saamaan jonkinlaiseen häiriötä edeltävään tilaan. Cameron tuo esiin miten luonnontieteellinen tutkimus on osoittanut ekosysteemien olevan dynaamisia ja kehittyviä, ei pysyviä ja tasapainoisia. Häiriöt eivät siis pelkästään ole ongelmia, jotka pitää ratkaista, vaan myös osa luonnon omaa jatkuvaa kehitystä.¹⁷

Saman johtopäätöksen tekee myös brittiläinen filosofi Timothy Morton. Hän tarkentaa kirjassaan *The Ecological Thought* (2010) että käsityksestämme luonnosta ja ympäristöstä on muutenkin vääristynyt. Se mitä koemme luonnoksi, on pikemminkin sitä, minkä koemme luonnottomaksi: täynnä häiriintyneitä mutaatioita ja katastrofaalisia tapahtumia, ”Just read Darwin” Morton toteaa.¹⁸ Myös ympäristön käsitteeseen ja sen laajuuteen liittyy haasteita, eikä sen määrittelemistä helpota se, että ihminen toimillaan muuttaa, hajottaa ja kuluttaa ympäristöään jatkuvasti. Ympäristö katoaa, ennen kuin saamme sille määritelmän.¹⁹

Suurin ongelma on kuitenkin se, että ihminen kokee olevansa ulkopuolinen tarkkailija, eikä osa luontoa. Tällainen ajattelutapa jo itsessään synnyttää ekokatastrofeja. Morton havainnollistaa todellisuutta loputtomalla ja monimutkaisella rihmastomaisella verkostolla (*mesh*), jossa elävät ja elottomat oliot – bakteereista muoviroskaan – sekä ilmiöt ovat kietoutuneina toisiinsa. Tämä verkosto ei ole harmoninen vaan täynnä häiriöitä ja arvaamattomia vaikutuksia.²⁰

¹⁵ Esimerkiksi eräät havupuut, joiden kävyt tarvitsevat metsäpalojen äärimmäistä kuumuutta vapauttaakseen siemenensä.

¹⁶ Lowenhaupt Tsing, 203.

¹⁷ Cameron, Laura ”Histories of Disturbance”, teoksessa *Radical History Review* 1999, no. 74: 5-24.
<https://doi.org/10.1215/01636545-1999-74-5>.

¹⁸ Timothy Morton, *The Ecological Thought* (Harvard University Press, 2010), 8.

¹⁹ Morton, 10.

²⁰ Morton, passim.

Siispä, kuten Lowenhaupt Tsing tiivistää: ”Tulvat ja metsäpalot ovat häiriöitä, mutta myös ihmiset ja muut elävät olennot voivat aiheuttaa häiriöitä”.²¹ Haluaisin viedä ajatuksen pidemmälle: Ihmiset ja muut elävät olennot *ovat* häiriöitä. Jokaisella askeleellaan ja teollaan ihminen aiheuttaa häiriön *jollekin*. Elämme jatkuvassa häiriötilassa.

Jos ajattelemme, että ihminen on lähtökohtaisesti häiriö, on myös homoseksuaali ihminen häiriö. Tällöin homoseksuaalisuuteen pätevät samat luonnonlait, jotka pätevät ympäristöään muuttavaan voimaan. Se avaa portin sarjaan kysymyksiä, kuten: millainen voima homoseksuaalisuus on ja millaisia muutoksia se saa ekosysteemissään aikaiseksi? Lowenhaupt Tsing kirjoittaa, että häiriöt raivaavat tietä transformatiivisille kohtaamisille.²² Millaista muodonmuutosta homous aiheuttaa?

*Häiriö voi uudistaa ekosysteemin yhtä hyvin kuin tuhota sen.*²³

Anna Lowenhaupt Tsing, *Lopun aikojen sieni*.

Siirryn seuraavaan lukuun, jossa havainnollistan niitä muutoksia, joita homoseksuaalit ovat aiheuttaneet ympäristöön erityisesti *cruising*-kulttuurin seurauksena. Luvussa syvennyn Valdemar Melangon tutkimuksiin helsinkiläisestä homokulttuurista 1960-luvun Suomessa. Tutkimuksen ja kirjan pohjalta voi myös valitettavasti päätellä, että puistohomoihin pätevät samat luonnonlajit kuin mihin tahansa muuhun (heteron) ihmisen kanssa kilpailevaan lajiin: se on vaarassa kuolla sukupuuttoon ilman suojelutoimia.

²¹ Lowenhaupt Tsing, 201.

²² Lowenhaupt Tsing, 202.

²³ Lowenhaupt Tsing, 201.

Kuva 5. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Yksityiskohta teoksesta, 2024.

Katoava luonnonvara

Takaisin tautiluokitukseen 2024!

Jukka Ruotsalainen Paroni de Charlus'n roolissa.²⁴

On vuosi 2025. Minä, kolmekymmentävuotias kuvataiteilija, istun Helsingin Talvipuutarhassa kirjoittamassa maisterin opinnäytettä. On tammikuun loppu, lunta ei ole ollut koko talvena, pilven takaa pilkistävä valo saa leudon talven tuntumaan todella keväiseltä. Istun sisällä puutarhassa puiston penkillä, edessäni kukkii kamelia, takanani tuoksuu pelargonია. Kädessäni on kirja, jonka kanteen on kaiverrettu reikä, *gloryhole*.²⁵

Kirja kädessäni pitää sisällään karttoja, joista ensimmäistä rajaa Talvipuutarhan vieressä kulkeva Hammarskjöldintie. Sen toiselle puolelle jää niin kutsuttu Karuselli²⁶ (sic.) eli Mäntymäen alue, joka vielä viisikymmentä vuotta sitten oli Helsingin homoseksuaalien aktiivisimpia kohtaamispaikkoja. Tällaisena leutona, varhaisena kevätpäivänä siellä olisi käyskennellyt kymmenittäin miehiä, kiimassa, kevään ensimerkkejä etsimässä.²⁷

On vuosi 1969, kolmekymmentävuotias kaupunkitutkija Valdemar Melanko kiertää ympäri Helsinkiä kävellen, raitiovaunulla ja linja-autolla. Hän haaveilee autosta, sillä lähes päivittäisen kierroksen määränpäättävät ovat ripoteltuna pitkin kaupunkia, aina Eirasta Laaksoon. Melanko välttelee oman opinnäytteensä kirjoittamista, suomentaa Tšehovia ja suunnittelee ajalleen varsin ristiriitaista tutkimusta.²⁸

Melangon kävelyiden määränpäättävät olivat “kohtaamispaikkoja” – kaupunkipuistoja, kenttiä ja kujia, joiden kaikkien merkitys oli sama: miesten välisen seksin etsiminen.²⁹

²⁴ Jukka Ruotsalainen Aleksii Holkon ja Hanna-Kaisa Tiaisen kymmenosaisen esityssarjan seitsemännessä osassa *Kadonnutta aikaa etsimässä 2017–2027, osa 7: Sodoma ja Gomorra*, (Takomo Teatteri, 2024). Marcel Proustin romaaniin pohjautuvan esityssarjan kyseinen osa tapahtui sittemmin lopetetussa Sauna Voguessa, joka oli Suomen ensimmäinen ja ainoa tunnettu homosaua.

²⁵ Keskellä Melangon *Puistohomot* -kirjan kantta on reikä, nk. *gloryhole*: kahden tilan välisessä seinässä oleva aukko, jonka välityksellä henkilöt voivat harrastaa anonyymisti seksiä. Aukkoja on kaiverrettu mm. julkisiin käymälöihin.

²⁶ Karusellina tunnettu alue kattoi Mäntymäen metsiköt sekä Olympiastadionin ja Töölön kisahallin välisen kenttäalueen julkisine käymälöineen. Lue lisää *Puistohomot* 25–28.

²⁷ Melanko, 25–30, 144, 166.

²⁸ Melanko, passim.

²⁹ Melanko, 25–40.

Elettiin 1960-luvun puoliväliä, kun Valdemar Melanko havaitsi muutamassa puistoissa toistuvaa käyttäytymistä, eikä kestänyt pitkään, kun kaikki kaupungin kohtaamispaikat olivatkin jo Melangon tiedossa. Melanko poikkesi jonkin verran muista puistojen kävijöistä – ei siksi, että hänellä oli vaimo kotona – vaan siksi, että Melanko ei varsinaisesti etsinyt seksiseuraa puistosta, vaan halusi ymmärtää seuraa etsiviä miehiä.³⁰

Alkoi vuosia kestävä urakka, ja nuori Melanko alkoi kiertää puistoja aktiivisesti aluksi havaintoja tehden ja koodistoa opetellen. Sen jälkeen alkoi integraatio seuraa etsivien miesten kanssa. Melanko tiedosti asemansa haavoittuvaisessa positiossa olevaan kulkijaan ja pyrki toimimaan eettisesti. PISOAARILLA ja SAUNASSAKIN Melanko antoi toisen tehdä aluksi aloitteen, kunnes paljasti, ettei varsinaisesti etsi seuraa, vaan halusi tehdä tutkimusta.³¹ Lopulta Melanko oli valmis: edessä siinsi tutkimus, jota varten hän haastattelisi sataa miestä kohtaamispaikoilla.³²

Haastatteluja ei lopulta ehtinyt kertyä kuin 20, ja osa niistäkin katosi hukkuneiden mappien mukana, mutta Melanko sai havainnoillaan aikaiseksi varsin vaikuttavan ja tarkan aineiston 1960- ja 1970-luvun vaihteen kruisailukulttuurista ja asenneilmapiiristä Helsingissä: mihin aikaan missäkin puistossa oli mitenkään monta ihmistä, missä puistossa oltiin päihtyneitä, millaisia hierarkioita miesten välillä oli ja millaista jakoa miesten välille voisi ylipäättään tehdä.³³

Melanko piirsi puistoista tarkat piirroksot ja hahmotteli, millaisia elementtejä kohtaamispaikkoihin kuului. Keskeiseksi rakenteeksi muodostui tyypillisesti puistossa tai kadulla oleva julkinen käymälä ja sen lähistöllä oleva suojaisa metsä tai pusikko sekä niiden välille jäävä avoin, käyskentelyyn sopiva alue.³⁴

Kruisailu koodistoinen ei ole erityisemmin muuttunut sitten Melangon tutkimusten, eikä se ollut kovin erilaista myöskään ennen sitä. Jo 1800-luvun lopulla Oscar Wilde kuvailee kruisailua kirjassaan *Teleny* (1893)³⁵ “-- jokaisella kaupungilla on erityiset tyyssijansa – aukionsa ja puistonsa

³⁰ Melanko, passim.

³¹ Melanko, passim.

³² Melanko, 63–64, 99.

³³ Melanko, 133–182. Melanko jakaa miehiä mm. asunnon ja asunnottomuuden mukaan, auton omistajuuden sekä aktiivisuuden ja passiivisuuden mukaan. Oma ryhmänsä on myös nk. imijät. Jaottelu voi huvittaa nykypäivän homoseksuaalia lukijaa.

³⁴ Melanko, 25–40.

³⁵ Oscar Wilde, *Teleny* (Gummerus, 1972). Alkuteoksen *Teleny, or The Reverse of The Medal* (1893) tekijä ei ole koskaan varmistunut, mutta kirjaa julkaistaan Wilden nimellä.

– sellaisia huveja varten.”³⁶ Kirja vahvistaa myös Melangon havainnon käymälän tärkeydestä: “Sitten hän – katsoen minua koko ajan kutsuva virne kasvoillaan – ohjasi askeleensa lähistöllä olevaan *vespasienneen*³⁷.”³⁸

Melanko pohti homoseksuaalien kykyä adaptoitua vallitsevaan ympäristöön ja ideoi kokeen, jossa puistoon – jossa ei ennestään ole merkkejä kruisailusta – pystytettäisiin uusi julkinen käymälä. Sen jälkeen jäätäisiin seuraamaan, mikäli homoseksuaalit löytäisivät puistoon ja kuinka kauan homoilla kestäisi vallata uusi alue.³⁹ Havaintoja vastaavanlaisesta transformatiivisuudesta oli kirjattu Töölönlahdelta niin kutsutusta Kissalanpoikien kujan alueelta⁴⁰ (sic.), jossa miesten oli nähty hyödyntävän Finlandiatalon rakennustyömaata suojaisine aitoineen seksin harrastamiseen.⁴¹

Puistot toimivat homomiehille eräänlaisina liminaalituloina, joissa heteronormatiiviset säännöt löystyivät ja tilapäisesti menettivät otteensa. Puistot edustivat sekä julkista että salaista tilaa: ne olivat osa kaupunkiekologiaa, mutta samalla ne toimivat eräänlaisina vastatiloina heteronormatiiviselle julkiselle tilalle. Kohtaamispaikat nimettiin uudelleen ja vähemmistön sisällä piirrettiin uutta, omia tarpeita tyydyttävää karttaa: vain tietäjät tiesivät, mistä löytyy ”itkumuuri”. Puistojen merkitys oli suurempi, kuin mitä ensiajatus kruisailusta antaa ymmärtää: niissä luotiin vastarintaa normatiiviselle ja kurinalaiselle järjestykselle. Melanko kuvaakin miesten puistokäyttämistä osuvasti pikemminkin eräänlaiseksi vapaa-ajan viettotavaksi.⁴²

On epäselvää, kuinka yleisessä tietoisuudessa nämä paikat olivat heterolle kansalle 1960-luvulla. Melanko kirjoittaa kirjassaan, että puistoissa saattoi aika-ajoin kohdata väkivaltaisia poikajoukkoja ahdistelemassa miehiä. Myös poliisit ja muu virkavalta olivat ajoittain ja paikoittain tuttu näky. Melanko mainitsee myös ulkomailta tulleesta turistista, joka oli saanut käsiinsä kartan kaikista kaupungin kohtaamispaikoista.⁴³

³⁶ Wilde, 118.

³⁷ *Vespasienne*, ranskankielinen ilmaisu julkiselle pisoarille tai käymälälle, nimetty Rooman keisari Vespasianin mukaan, joka otti käyttöön veron julkisia käymälöitä varten.

³⁸ Wilde, 116.

³⁹ Melanko, 187–188. Koetta ei toteutettu, ja lopulta yhteiskunta toteutti kokeen päinvastaisena: julkiset käymälät poistettiin, ja niiden mukana poistui käymälöiden ympärillä ollut liikehdintä.

⁴⁰ Kissalanpoikien kujan alueeksi kutsuttiin Mannerheimintien Töölönlahden puoleista aluetta. Alue levittäytyi Musiikkitalon alle jääneeltä kujalta aina Hakasalmen huvilalle ja Finlandiatalon alle jääneeseen puistoon. Kruisailualue jatkui Mannerheimintien toisella puolella nk. Museopuiston alueella.

⁴¹ Melanko, 37.

⁴² Melnako, 30.

⁴³ Melanko, 102–107.

On jälleen vuosi 2025. Kohtaamispaikoista ei montaa ole enää olemassa – ainakaan sen aikaisessa käytössään. Kissalanpoikien kujan päälle rakennettiin Musiikkitalo, Mäntymäen Karusellista ei enää löydä illan hämärtyessä kierteleviä homoseksuaaleja, vaan kuntoportaissa katulampun valossa treenaavia heteropariskuntia. Valtaosa käymälöistä on pyyhitty kartalta. Jennyn teehuone⁴⁴ purettiin keväällä 1987, ja toinen Karusellin käymälä on vuosiansaatossa muuttunut karibiahenkiseksi baariksi.

Melanko pohti 1960-luvulla aiheensa sensitiivisyyttä sanoittaen, ettei tutkimuksessa voisi ainakaan julkaista karttoja eikä käyttää puistoista oikeita nimiä, ja vaati kirjekumppaneitaan säilömään kirjeet kenkälaatikkoon, ettei kukaan ulkopuolinen pääsisi kirjeisiin käsiksi. Melanko pelkäsi tuottavansa tutkimuksellaan materiaalia toiseen *Ilta-Sanomien* 10.8.1966 julkaiseman kohu-uutisen ”Homoseksuaalipesä Helsingissä” kaltaiseen lööppiin.^{45,46} Melangon asenne vähemmistöä kohtaan hämmästyttää sensitiivisyydellään lukijaa, joka on vuoden aikana joutunut lukemaan *Helsingin Sanomista* kaksi tirkistelevää paljastusuutista miesten harjoittamasta seksistä: eteläpohjanmaalaisesta kruisailupaikasta otsikolla ”Tältä näyttää Isonkyrön dildometsä nyt” ja toisen Laakson kallioista otsikolla ”Tällainen on Helsingin Laakson tunnettu homojen kohtaamispaikka”.⁴⁷ Uutisista jälkimmäinen julkaistiin havainnollistavan kartan kanssa, jonkalaisia yleensä julkaistaan lähinnä uutisoidessa onnettomuuksista tai katastrofeista.

Melangon tutkimus jäi lopulta kesken. Syytä tähän ei kirjassa paljasteta, mutta eettiset ongelmat lienevät olleen yksi syy muiden joukossa. Kollegoiden painostuksesta Melanko kuitenkin palasi 40 vuotta myöhemmin aineistonsa pariin ja päätyi lopulta julkaisemaan aineistonsa sellaisenaan. Materiaali on vuosikymmenten saatossa menettänyt vaarallisuutensa vähemmistöjä kohtaan ja muuttunut pikemminkin historiankirjoitukseksi, ja sellaisena se on todella arvokas.⁴⁸ Puistot, joihin kirjan nimi viittaa, eivät olleet pelkästään kohtaamispaikkoja, vaan myös normatiivisen yhteiskunnan keskellä olevia tiloja, joissa homoseksuaalit loivat omaa yhteisöllisyyttään ja vastakulttuuriaan.

⁴⁴ Jennyn teehuone oli Karusellin alueella Töölön kisahallin vieressä oleva julkinen käymälä.

⁴⁵ Juha Manninen ja Matti Klemola ”Homoseksuaalipesä Helsingissä” *Ilta-Sanomat*, 1966. Toimittajat tekeytyivät tunnetun homoseksuaalin alivuokralaisiksi, keräsivät salaa aineistoa nauhoittaen ja kuvaten. Materiaalista tehtiin keskiaukeaman juttu *Ilta-Sanomiin*, jonka lisäksi kaksikko luovutti aineiston poliisille, joka johti useiden henkilöiden pidätyksiin ja syytteisiin. Uutinen aiheutti suuren kohun ja myös vastareaktioita. Lue lisää Sandra Hagman *Seitsemän kummaa veljestä*, 2016 (nk. Eeron tarina).

⁴⁶ Melanko, 50, 59.

⁴⁷ Tiia Etelämäki, ”Levähdyspaikan salaisuus” *Helsingin Sanomat*, 2024. Useita eri otsikoita. Vilma Ikola, ”Mies käy Laaksoon”, *Helsingin Sanomat*, 2024. Useita eri otsikoita.

⁴⁸ Melanko, 17. Melangon tutkimus avaa myös ikkunan 60-luvun ilmapiiriin homoseksuaaleja kohtaan: haastateltavilta kerätään tieto itsemurha-ajatuksista ja sukupuolitaudeista, sen sijaan, että kysymykset kohdistettaisiin henkilöiden identiteettiin tai sosiaalisiin suhteisiin.

Homoseksuaalisuus – ja yhteiskunnan suhtautuminen siihen – on muuttunut paljon sitten Melangon tekemien tutkimusten. Lailla kriminalisoidusta teosta se muuttui mielenterveyden häiriöksi. Lopulta homoseksuaalista tuli kuitenkin avioliittokelpoinen, lähes tasa-arvoinen heteroon kanssaeläjään nähden. Uusien lakimuutosten turvin puistohomot siirtyivät auenzeisiin homobaareihin ja muihin tiloihin etsimään seuraa. Lehti-ilmoituksista seuranhaku siirtyi teksti-tv:hen, sitten internettiin ja lopulta puhelimeen. 2010-luvulla ilmestyivät omat puhelinsovellukset miesten välisen seksin etsimiseen. Vuosikymmenten aikana puistot hiljenivät ja homoseksit siirrettiin puskasta piiloon koteihin – yhteiskuntakelpoiseksi tulemisen hintaan kuului domestikaatio, likaisista tavoista eroon pääseminen. Samalla kaiken positiivisen kehityksen mukana homoseksuaalit jäivät kuitenkin kaappiin⁴⁹ ja menettivät oikeutensa muuta väestöä häiritsevään puistokäyttäytymiseen, omaan kulttuurihistoriaan.

⁴⁹Eve Kosofsky Sedgwick esittää teoksessaan *Epistemology of the Closet* (1990), että kaappi ei ole vain yksilön henkilökohtainen tila, vaan myös laajempi sosiaalisesti tuotettu järjestelmä, joka muovaa tapoja, joilla seksuaalisuutta käsitellään ja ymmärretään yhteiskunnassa. Sedgwickin mukaan "kaapissa oleminen" ei tarkoita vain sitä, ettei joku ole kertonut seksuaalisuudestaan, vaan se liittyy tiedon ja salailun väliseen dynamiikkaan.

Kuva 6. *Spit*. Yksityiskohta teoksesta, 2024.

Vaikutelmia kaupungilta

i

Kuvataideakatemian Mylly-rakennus sijoittuu helsinkiläisen 2020-luvun vau-arkkitehtuurin tyyllilajiin. Ulko-oven avautuessa aukeaa näkymä betonibrutalistiseen monitoimikeskukseen, jossa portaiden päällä on portaita, joiden päällä on portaita. Jotkut portaista muodostavat tietystä suunnasta katsottuna Taideyliopiston logonakin tunnetun ison X-kirjaimen. Teakin torilta kävellessä Myllyä kohti lämmin, kotoisa valo punertavine seinineen kalpenee nopeasti terminaalien välisessä käytävässä.

ii

Helsinki 2023. Jokaisella jokapäiväisellä kävelyreitilläni kävelen vähintään kolmen muovisen tunnelin läpi. Nuo tunnelit eivät ole pysyviä tai kiinteitä, vaan väliaikaisia. Ne muodostuvat jalkakäytävälle huputetun rakennuksen helmaksi. Tuo kohta rakennustelineiden alla on ainoa alue työmaalla, jonne kaupunkilainen – ilman työvaatteita ja -kypärää – pääsee. Itse työmaasta näkee vain vilauksia epämääräisistä vaneriin poratuista tai mattoveitsellä pressuun viilletyistä aukoista. Kuinka monta julkisivuremonttia voikaan olla yhdessä kaupungissa!

iii

Läpikuultavan suojamuovin läpi näkee, kun heijastinliivin oranssiin tai keltaiseen työasuun pukeutunut mies (aina mies) väsää jotain, kulkee edestakaisin, kantaa tavaraa, tiputtelee korkealta painavia esineitä maahan, lapioi, kiipeää portaita: esiintyy. Muovin alla on käynnissä *show*, jota kukaan ei näe. Rakennuksen ympäristö on aidattu laiskasti. Kuka tahansa voisi ylittää tuon aitauksen, kurkistaa pressun sisään, avata vanerisen oven, jonka lukkona toimii pala huomionauhaa tai nippuside, mutta ei sitä kuitenkaan tee.

iv

Lopulta myös oma kotitaloni huputetaan: parvekeremontti. Siitä ilmoitetaan minulle viikon varoitusajalla. Kodissani on yksi viidestä taloyhtiön parvekkeista, jotka kaikki ovat linjassa päällekkäin, omani korkeimpana. Vain tuo parvekkeiden linja aidattiin maailmalta; kaikki tapahtuu nopeasti, ensin telineet, sitten suojamuovit. Ja kun vähiten sitä odottaa, ikkunoiden eteen ilmestyy valtava jalkapalloon tai jääkiekkoon kehottava mainos: *Estotonta euforiaa!* Sen jälkeen ei tapahdu mitään moneen kuukauteen, kunnes remontti vihdoinkin alkaa.

Kuva 7. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Teoksen julkisivu, 2024.

Työmaan sisällä 1.

Portaiden edessä kohoaa viiden metrin korkeuteen, lähes katonrajaan asti työmaa. Vanerilla ja suojamuovilla peitetyt rakennustelineet peittävät pientä kaiteen puoleista kaistaletta lukuun ottamatta koko portaikon alapään. Rakennustelineiden keskellä on aukko, kuin telineet muodostaisivat riemukaaren. Samalla ne muodostavat ensimmäisen osan taiteellista opinnäytettäni – teoksen nimeltä *Faggot at Work (Miss Dior)*.

Teos sijaitsee Kuvataideakatemia Mylly-rakennuksen ala-aulassa, toiseen kerrokseen johtavan leveän betoniin valetun portaikon juurella. Kuusi metriä leveän teoksen oikea pääty on kiinnitetty Kuva/Tilaan, koulun galleriaan johtavan oviaukon viereen, ja sen vasen pääty on kiinni portaikon edessä olevassa pylväässä. Viritelmän keskellä oleva aukko toimii kulkuväylänä portaisiin, minkä lisäksi pylvään toiselle puolelle on jätetty pieni työmaasta vapaa kulkuväylä. Rakennustelineet ovat asennettu portaissa niin, että telineiden jokainen jalka on omalla portaallaan – eri korkeudella – rikkoen portaiden suoran linjan.

Pylvään puoli on vuorattu osittain vanerilla, jossa näkyy erilaisia käytön jälkiä: maa-ainesta, piirrettyjä ja kirjoitettuja merkkejä, niittejä irti revytyistä julisteista, perhos- ja kiitostarroja ja glitterliimaa. Portaiden puolella olevaan vaneriin on leikattu kuviosahalla vino oviaukko. Ovessa on saranat ja se pysyy lukossa nippusiteellä. Vanerin kulmassa roikkuu t-paita ja revityt alushousut, jotka tuoksuvat kevyesti parfyymiltä.

Rakennustelineet ovat päällystetty kauttaaltaan pölyisellä, läpikuultavalla muovilla, josta valo tuo esiin askeleen jälkiä. Muovi repsottaa sieltä täältä jättäen aukkoja, joista telineiden sisään näkee selvemmin. Rakennustelineissä on molemmilla puolilla kolme tasannetta, ylä-, väli- ja alatasot, ja tasojen välissä portaat. Ylä- ja välitasoja yhdistää ohuet lastulevyt, jotka eivät silmännähdessä kestäisi ihmisen painoa.

Seinän puoleiselle alatasanteelle on kerääntynyt materiaa: vaaleanpunainen pyyhe, jossa on luettavissa HUS:in ohjeet tippurin hoitoon, pyyhkeen päällä kuivattu orkidean kukka, ja sapluuna, jossa lukee ”Daddy”. Tason alla on muutama kimpale sementtiä vääntyneissä harjateräksissä ja suojakypärä, jonka sisällä on hiekkaa ja vaaleanpunaisia poltettuja tupakantumpeja. Suojamuovien

Kuva 8. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Yksityiskohta teoksesta, 2024.

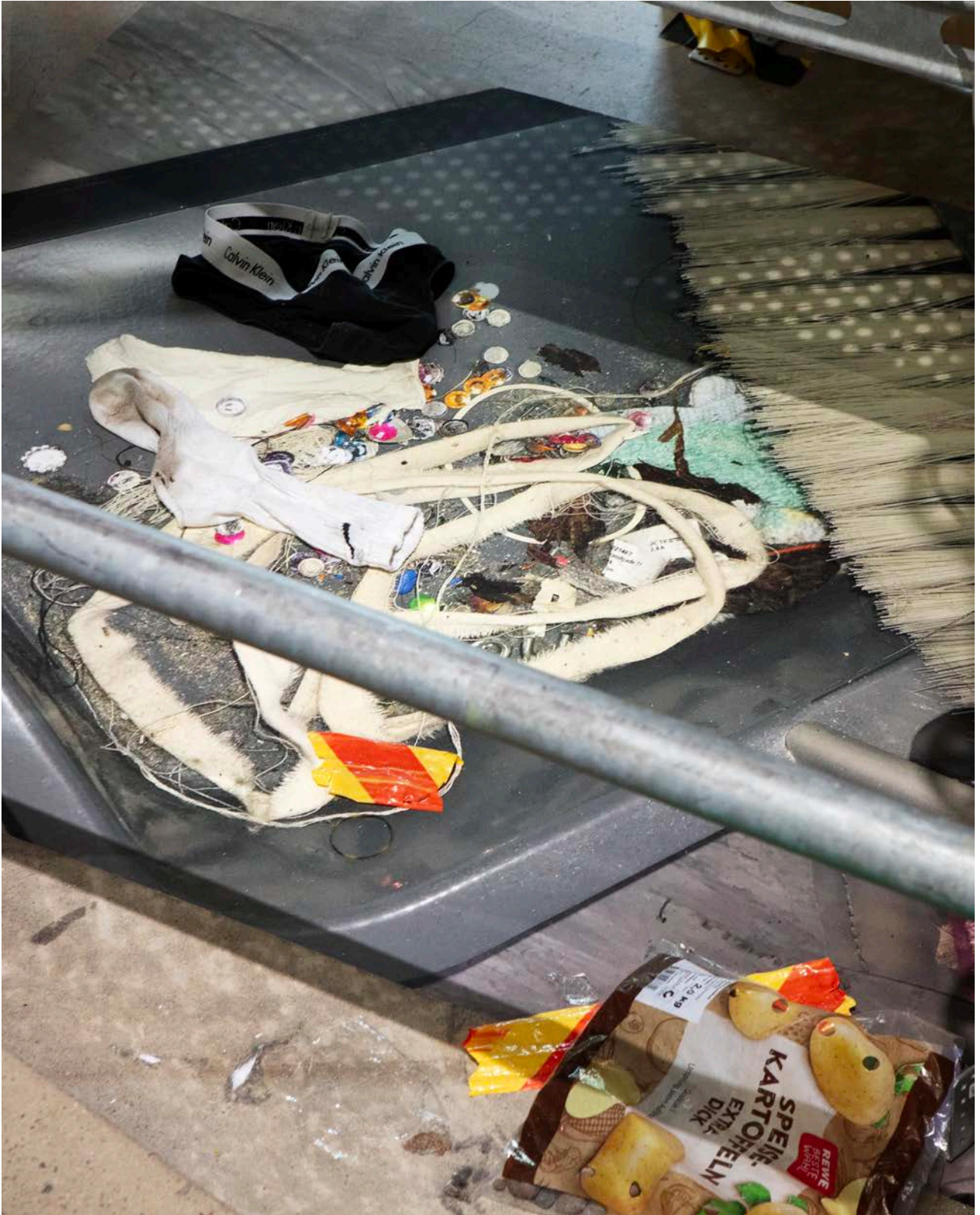
välissä on kuin vakuuissa pieni valokuva valkoisesta posliinisestä poikapatsaasta. Posliininen poika katsoo pois päin kamerasta, kun kuvaajan sormi lähestyy koskettakseen.

Rakennustelineiden metalliset tangot ovat kauttaaltaan täynnä pienempiä simpukoita ja ruusuja. Kiinnityskohdissa roikkuu aurinkolasit, koruja ja muita esineitä. Telineiden eteen on vedetty löyhästi huomionauhaa, josta roikkuu lappu ”Kiipeäminen kielletty”.

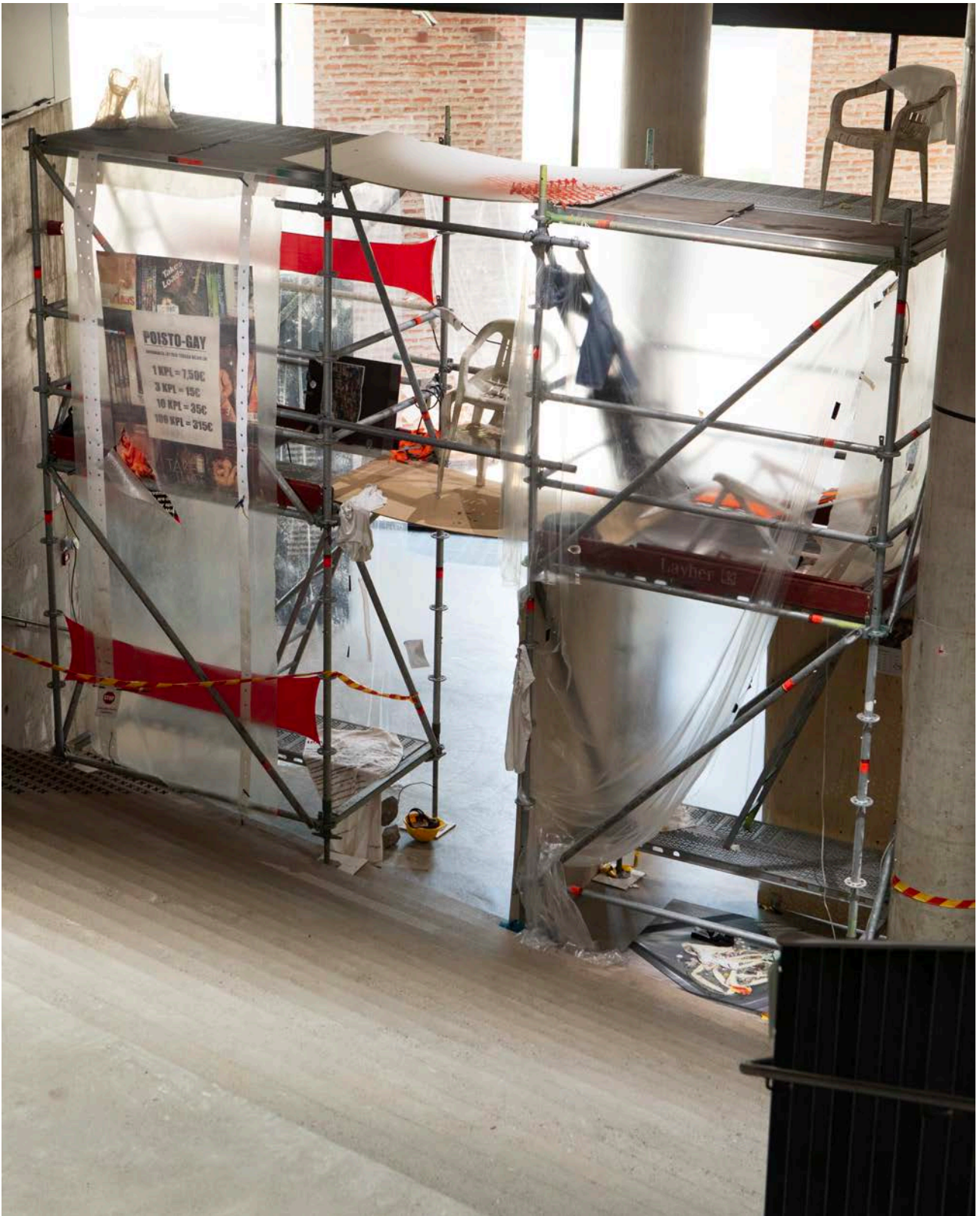
Telineiden läpi kulkiessa katsoja nousee samalla portaita jo ylemmäs. Portaikon puolivälissä on välitasanne, josta työmaata voi katsoa korkeammalta. Tältä puolelta rakennustelineitä peittää lipare julkisivuremonteista tuttua suojamuovia. Sen läpi näkyy sumeasti suurikokoinen valokuva, jonka valkoisesta pinnasta erottuu ainoastaan teksti ”POISTO-GAY” ja hintoja kuten ”1 kpl = 7,50 €” ja ”10 kpl = 35 €”. Valkoisen alueen ulkopuolella näkyy tummia DVD-koteloiden kansia, joista on luettavissa nimiä kuten ”Dads and lads” ja ”Take that”. Muoviin revenneestä aukosta näkyy syleilevät, suutelevat miehet.

Kulkuaukon päällä, välitasot yhdistävällä lastulevyllä on kaksi melkein lomittain menevää Monobloc-muovituolia päällekkäin, joiden painosta levy vääntyy hieman. Rakennustelineet ovat ylempää molemmin puolin suojamuovin peittämät, mutta muovin lävitse kuultaa esineiden siluetteja: aurinkotuoli, pesuvati, tekstiilejä. Telineiden päällä viidessä metrissä on kolmas muovinen puutarhatuoli, jonka selkänojalle on asetettu valkoinen t-paita. Tähtytäjän paikka.

Alhaalla, aukon toisella puolella olevalla alatasanteella, vaneriseiniä sisällä on kiinni valokuvia ja poikakalenteri, joissa on tekoälyn kehittämiä kuvia moniraajaisista ja vähäpukeisista hybridityömiehistä. Seinällä on myös vaaleanpunainen parfyymipullo ja vahaliuskoja, joiden välissä on karvoja sekä huomioliivioranssit stringit. Telineiden alla on toinen suurikokoinen valokuva – strasseja, timantteja, pölyä ja kankaanpalasia rikkakihvelissä. Kuvan päällä on kulmarautoja, lisää pölyä, sukka, alushousut ja huomionauhan palanen.

Kuva 9. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Yksityiskohta teoksesta, 2024.

Kuva 10. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Teos portaikosta katsottuna, 2024.

Työmaan sisällä 2.

Portti aukeaa Haapaniemenkadulta, Taideyliopiston Sörnäisten kampuksen nurkalta työmaalle. Näkymä leviää isolle, Teatterikorkeakoulun kokoiselle hiekkakentälle, jossa ei ensisilmäyksellä näy mitään järin erityistä: vesilätäköitä, kaukana perällä jonkinlaisia betonielementtien osia, siellä täällä ajan saatossa kerääntynyttä roskaa, yllättävän monta autonrengasta. Leskenlehdet ovat kukkineet, vihreä alkaa kasvamaan. Huomionauhalla aidatulla alueella pesii lokki. Emo puolustaa poikastaan ärhähästi.

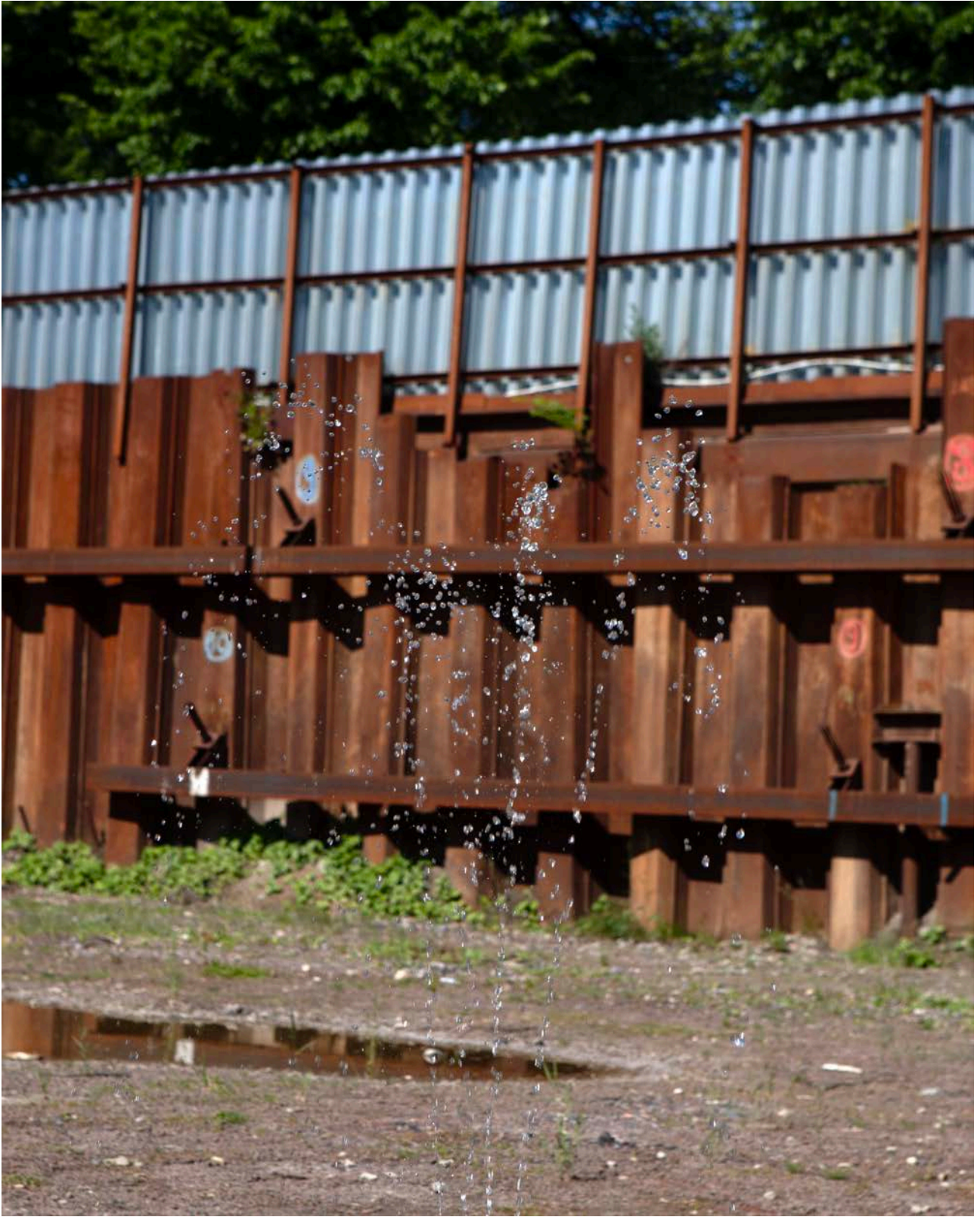
Keskellä kenttää lipattaa. Hiekkakentän keskellä olevassa vesilätäkössä on suihkulähde ja sen edessä puinen penkki, jolle voi istahtaa. Kyseessä on toinen osa taiteellista opinnäytettäni, teos nimeltä *Spit*.

Vesilätäkö leviää ympäri kenttää, jakautuu pieniksi ulokkeiksi. Sen syvimmissä kohdassa on suihkulähteen musta pumppu, jonka suihkuava osa tulee noin neljäkymmentä senttiä veden pinnan päälle ja suihkuttaa ylös, yli metrin korkeuteen neljä eri suuntiin kaartuvaa vesisuihkua. Vesi lätäkössä on sedimentistä sameaa.

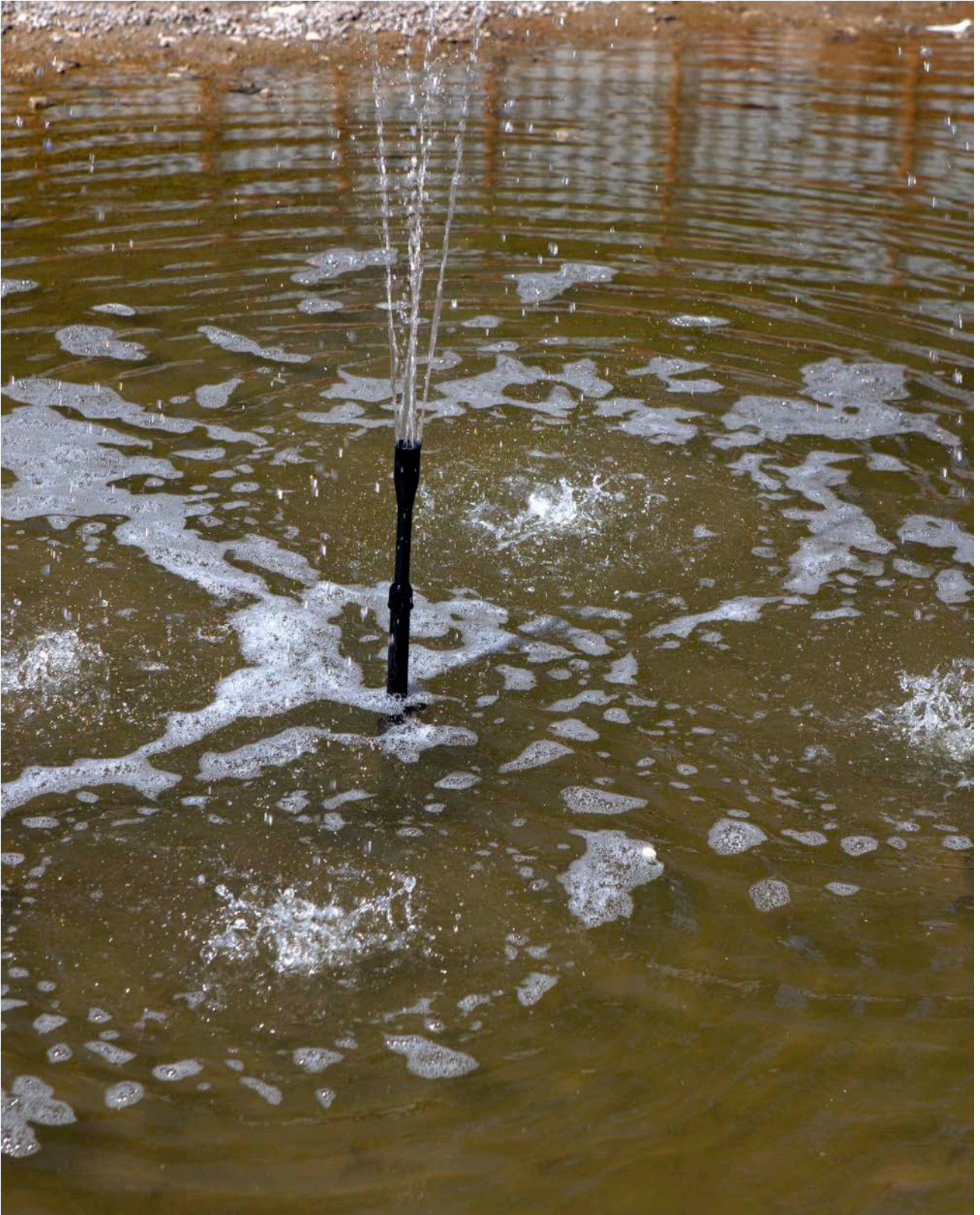
Lätäkön vierellä on metallinen, Baden-Baden-aurinkotuolin runko, jonka päälle on aseteltu valkoinen pyyhe. Pyyhkeessä on graafisia ja vanhahtavia, tietokoneella piirrettyjä kuvia. Yläkulmassa lukee ”käyttöohje”. Keltaisissa sahalaitaisissa kuplissa lukee räjähdysmäisesti ”SEKSIÄ”. Alla on tablettien kuvia ja piirretty aikajana: ”Päivä 1.”, ”Päivä 2.” ja niin edelleen. Grafiikan päällä lukee ”ON DEMAND TARPEEN MUKAAN”. Teostiedot kertovat, että kuva pyyhkeessä on HUS:in ohjeesta PreP-lääkkeen⁵⁰ käyttöön.

Suihkulähteen johto on osittain peitettynä maa-aineksella. Se johtaa metallisesta roskasta kasattuun kekoon, jonka alla on piilossa jatkojohtokela. Kela vie hiekkakentän takaosaan sähkökaappiin, jonka takana on vanereilla aidattu työmaa. Rakennustelineet kohoavat ylös maakuopan seinämää pitkin. Vaneriseinään on nitattu kaksi kuvaa, joissa molemmissa on joukko toisiinsa yhdistyneitä, vähäpukeisia työmiehiä suojakypärät päässään. Miehet kourivat itseään tuijottaen toisiaan haaroihin. Toiset vilkuilevat ympärilleen.

⁵⁰ Prep (*pre-exposure prophylaxis*) on Hiv:iä ennaltaehkäisevä lääkehoito, joka otetaan ennen hi-virukselle altistumista. Lue lisää Hivpoint.

Kuva 11. *Spit*. Yksityiskohta teoksesta, 2024.

Kuva 12. *Spit*. Yksityiskohta teoksesta, 2024.

Kuva 13. *Spit*. Yksityiskohta teoksesta, 2024.

Täällä urakoi *****!

Taiteellisen opinnäytteeni muodoksi valikoitui rakennustyömaa osittain siksi, että tarvitsin teokselleni jonkinlaisen fyysisen rungon, jonka ympärille itse teosta voisi rakentaa (koulu rakennuksena ei ole paikkasidonnaisen taiteen tekijälle mielenkiintoisin mahdollinen näyttelytila), mutta myös rakennusalaan liittyvien mielikuvien takia.

Rakennustyömaa kuvastaa erinomaisesti yhteiskunnan funktionaalisuutta ja tuottavuutta, jota kutsun heteroudeksi. Sitä on esimerkiksi tarve saada asiat toimimaan, pakottava tarve rakentaa ja korjata. Samalla työmaa sisältää myös kaikki ne maskuliiniset mielikuvat, joita koko alaan ja sen miehisyyteen liittyy: paidattomat hikiset kehot asfalttitiöissä ja niin edelleen. Teokseni *Faggot at Work (Miss Dior)* tapauksessa työmaa sijoittui kuitenkin eheään ympäristöön, eikä näin ollen pyrkinyt korjaamaan tilassa mitään. Hienkin sijaan työmaalla tuoksui parfyymi. Teos olemassaolollaan hankaloitti liikkumista tilassa, esti rakennuksen arkkitehtuurin toteutumisen ja vaikutti tilan kokemiseen. Teos oli epäkäytännöllinen, toisin sanoen: queer.

Jack Halberstam määrittelee teoksessaan *The Queer Art of Failure* queeriyden laajemmaksi vastarinnan muodoksi, jossa haastetaan menestyksen, normatiivisuuden ja kurinalaisuuden vallitsevia logiikoita. Queeriyys ei näin ollen tarkoita vain sukupuoleen tai seksuaalisuuteen liittyvää identiteettiä, vaan myös perinteisten saavutusten – kuten uramenestyksen, vaurauden ja heteronormatiivisen perhemallin – hylkäämistä sekä vaihtoehtoisten olemisen, ajattelemisen ja tiedon tuottamisen tapojen omaksumista.⁵¹

Queeriydestä huolimatta teokseni työmaata kohdeltiin samoilla periaatteilla kuin mitä tahansa työmaata. Rakennustelineet pamahtivat kampukselle asentajineen rakennusfirmasta, telineet asennettiin millintarkasti suunnittelemalleni kohdalle suunnittelemallani tavalla kenenkään kyseenalaistamatta projektin järjettömyyttä. Minulta ei kaivattu perusteluja, korkeintaan varmistettiin, että kaikki on kuten pitää. Hetken ajan olin kuin urakasta vastuussa oleva rakennusmestari. Urakka oli kuitenkin nopeasti ohi, työmaani sai virallisen todistuksen ja työntekijät jatkoivat matkaa seuraavalle työmaalle. Minä puolestaan aloin korjaamaan koulurakennukseni ala-aulaa.

⁵¹ Halberstam, passim.

Teoksista toinen, *Spit*, sijoittui Kuopaksi nimetylle, kampusrakennuksen vieressä sijaitsevalle oikealle työmaa-alueelle, josta valtion virastotalo purettiin vuonna 2017 jättäen tilalle tyhjän ja aidatun hiekkakentän lähes kymmeneksi vuodeksi.⁵² Alun perin virastotalo purettiin suunnitteilla olleen toimistotalon tieltä, jolle ei kuitenkaan lopulta katsottu olevan tarvetta. Järjestettiin kilpailu, jonka tuloksena tontille piti rakentua Helsingin ensimmäinen hybridirakennus. Hybridirakennus tarkoittaa rakennusta, jolla on useita toisiaan tukevia käyttötarkoituksia, mikä kyseisen rakennuksen kohdalla tarkoitti ravintolaa, hotellia ja asuntoja. Rakentamisen oli tarkoitus alkaa jo vuoden 2021 aikana, mutta rakentaminen on viivästynyt vuosi kerrallaan ensin pandemian ja sitten elinkustannusten nousun takia. ”Päätimme siirtää aloitusta eteenpäin. Tähän ei liity sen suurempaa syytä --”⁵³, ilmoitti rakentamisesta vastuussa olevan yhtiön toimitusjohtaja kesällä 2023.⁵⁴

Rakentamisen sijaan tontti luovutettiin keväällä 2024 kolmen kuvataiteilijan käyttöön Kuvan Kevät 2024 -näyttelyn yhtenä näyttelytilana. Aidattu alue on pysynyt muuttumattomana ja ollut kaupunkilaisilta saavuttamattomissa melkein vuosikymmenen, kunnes näyttely mahdollisti pääsyn yleisölle.

Tarkkailtuani puolen vuoden ajan maakuopan eloa minulle oli selvää, että oman osuuteni joutomaalla täytyi olla silminnähten pieni, korkeintaan yksi ele. Lisäksi sen tulisi olla jotain, joka hyödyntäisi hiekkakentältä jo valmiiksi löytyvää infrastruktuuria, mutta silti jotain, mikä vaatisi olemukseensa nähten järjestettäviä toimenpiteitä. Vastapainoksi suurieleiselle installaatiolle kampusrakennuksen sisällä päädyin laittamaan Kuopasta löytyvään sulavesilätäköön suihkulähteen pumpun, jonka ostin rautakaupan puutarhaosastolta. Lätäkön reunalle toin aurinkotuolin ja puutarhapenkin. Jotta kentällä olisi vettä varmasti koko näyttelyn ajan, pyydettiin rakennustyömaasta vastuussa olevaa yhtiötä keskeyttämään tai ainakin rajoittamaan kerääntyneen veden tyhjentämistä. Toimiin suostuttiin kyseenalaistamatta.

*Uusiorakentamisen paineen keskellä homo ei ole liioin avuksi, vaan lepää sulavesilätäkön vieressä aurinkotuolillaan.*⁵⁵

⁵² Veera Paananen, ”Keskellä Sörnäistä ammottanut aukko täyttyy: Puretun toimistokolossin tilalle rakennetaan ”Helsingin ensimmäinen hybridirakennus”, *Helsingin Sanomat*, 2019.

⁵³ Tiia Etelämäki, ”Helsingin kantakaupungissa ammottaa tyhjä aukko”, *Helsingin Sanomat*, 2023.

⁵⁴ Etelämäki, ”Helsingin kantakaupungissa ammottaa tyhjä aukko”.

⁵⁵ Viljami Nissi, 2024. Lainaus teostekstistä.

Keskellä kaupunkia joutomaa tuntuu eksoottiselta, jalkakäytävältä laskeudutaan soraista luiskaa pitkin kerros alemmaksi hiekkakentän pohjalle. Aukealla kentällä maa-aines on pysyvästi kosteaa, vettä ympäröi kevään lämmössä kasvava kaislikko. Kesyyhkyt lentävät parvessa, joita haukka aidan päällä valvoo.

Hybridirakennuksen on määrä olla käyttökunnossa vuoden päästä, vuonna 2026.⁵⁶ Toistaiseksi siellä on kuitenkin yhä pelkkää soraa ja lätäköitä. Keskellä Kuoppaa on yhä sinne tuomani puinen penkki. Kukaan ei kuitenkaan pääse kevään tullen penkille istumaan.

⁵⁶Etelämäki, ”Helsingin kantakaupungissa ammottaa tyhjä aukko”.

Kuva 14. *Spit*. Yksityiskohta teoksesta, 2024.

Lopuksi

Häiriöiden virta on jatkuvaa: edeltävää seuraa aina uusi. Maisemat, joissa kuljemme, ovat jo kokeneet niitä – ja tulevat kokemaan yhä uudelleen ja uudelleen. Muutokset ja poikkeamat ovat osa jokapäiväistä elämää raivaten tilaa uudelle kehitykselle.⁵⁷ Tämä häiriöiden ja kehityksen liike ei rajoitu vain siihen, mitä koemme luontona, vaan ulottuu myös yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin konteksteihin.

Yhdysvaltalainen kaupunkitutkija ja taloustieteilijä Richard Florida on tutkinut teoksessaan *The Rise of the Creative Class* (2002) sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen vaikutusta asuttamiinsa alueisiin. Hänen tutkimuksensa paljastaa, että tämä vaikutus on positiivinen: LGBTQ+-väestön keskittyminen tietyille alueille korreloi taloudellisen elinvoimaisuuden ja luovuuden kasvun kanssa. Florida kutsuu tätä ilmiötä termillä *Gay Index*.⁵⁸ Se, mikä Suomessa Melangon tutkimusten aikaan nähtiin paheellisena, saattaa toisaalla olla haluttu ilmiö, jonka ymmärretään mahdollistavan kulttuurista ja jopa taloudellista kehitystä.

Timothy Morton kehottaaakin meitä antautumaan häiriöille ja hyväksymään niiden läsnäolon.⁵⁹ Häiriöiden ja kehityksen dynamiikka on jatkuvaa – se on liike, joka ei rajoitu pelkästään luonnon prosesseihin, vaan on myös osa kaiken kehitystä. Häiriöt ovat välttämättömiä ja osa ekologista ja yhteiskunnallista muutosta. Kaksi mäenlaella kruisailevaa homoseksuaalia saattaa olla juuri se murroskohta, joka avaa tilaa uudentalaiselle kehitykselle.

⁵⁷ Louwenhaupt Tsing, 202.

⁵⁸ Richard Florida, *The Rise of the Creative Class*, 2002, passim.

⁵⁹ Morton, passim.

Kuva 15. *Spit*. 2024.

Kiitos keskusteluista, näkökulmista, avusta, materiaaleista ja dokumentaatiosta:

Anni(t), Mikko, Tuomo, Elina, Lille, Eeva, Niklas, Jonne, Kate, Aleks, tuottajat ja työmestarit sekä Skanska Rentalin porukka.

Bibliografia

Painetut lähteet:

Cameron, Laura. "Histories of Disturbance." *Radical History Review* no. 74 (1999): 5-24.
<https://doi.org/10.1215/01636545-1999-74-5>.

Edelman, Lee. *No Future: Queer Theory and the Death Drive*. Duke University Press, 2004.

Florida, Richard. *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Basic Books, 2002.

Hagman, Sandra. *Seitsemän kummaa veljestä: kertomuksia suomalaisen homoseksuaalisuuden historiasta*. Gaudeamus, 2016.

Halberstam, Jack. *The Queer Art of Failure*. Duke University Press, 2011.

Kosofsky Sedgwick, Eve. *Epistemology of the Closet*. University of California Press, 1990.

Lownhaupt Tsing, Anna. *Lopun aikojen sieni: elämää kapitalismin raunioissa*. Suomentanut Anna Tuomikoski. Tutkijaliitto, 2020. Alkuteos *The Mushroom at the End of the World: About the Possibility of Life in Capitalist Ruins*, 2015.

Melanko, Valdemar. *Puistohomot: raportti Helsingin 1960-luvun homokulttuurista*. Suomen kirjallisuuden seura, 2012.

Morton, Timothy. *The Ecological Thought*. Harvard University Press, 2010.

Wilde, Oscar. *Teleny*. Suomentanut Erkki Vainikkala. Gummerus Kirjapaino Oy, 1972. Alkuteos *Teleny, or The Reverse of The Medal*, 1893.

Painamattomat lähteet:

Etelämäki, Tiia. "Helsingin kantakaupungissa ammottaa tyhjä monttu." *Helsingin Sanomat*, 1. elokuuta 2023. <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000009752750.html>.

Etelämäki, Tiia. "Levähdyspaikan salaisuus." *Helsingin Sanomat*, 8. kesäkuuta 2024.
<https://www.hs.fi/suomi/art-2000010446616.html>.

Holkko, Alekski & Tiainen, Hanna-Kaisa. 2024. *Kadonnutta aikaa etsimässä 2017–2027 osa 7: Sodoma ja Gomorra*. Kymmenosaisen teatteriesityksen seitsemäs osa. Helsinki: Teatteri Takomo.

Human Rights Watch. "No Support": Russia's "Gay Propaganda" Law Imperils LGBT Youth. 12. joulukuuta 2018. <https://www.hrw.org/report/2018/12/12/no-support/russias-gay-propaganda-law-imperils-lgbt-youth>.

Ilkola, Vilma. ”Mies käy Laaksoon.” *Helsingin Sanomat*, 24. heinäkuuta 2024.
<https://www.hs.fi/helsinki/art-2000010438190.html>.

Keski-Oja, Laura. ”Miksi keskellä Helsingin halutuimpiin kuuluvaa kaupunginosaa on ammottanut jo vuosia valtava monttu?” *Helsingin Sanomat*, 27. kesäkuuta 2022.
<https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000008893020.html>.

Paananen, Veera. ”Keskellä Sörnäisiä ammottanut aukko täyttyy: Puretun toimisto-kolossin tilalle rakennetaan ’Helsingin ensimmäinen hybridi-rakennus’.” *Helsingin Sanomat*, 27. syyskuuta 2019. <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000006253211.html>.

Paine, Robert T. "Ecological Disturbance." *Encyclopaedia Britannica*. Viimeksi päivitetty 5. syyskuuta 2023. <https://www.britannica.com/science/ecological-disturbance>.

Kuvat:

Kuva 1. Nissi, Viljami 2024. Kuvannut Jonne Heinonen.

Kuva 2. Nissi, Viljami 2024. *Spit*. Kuvannut Kate Ruck.

Kuva 3. Nissi, Viljami 2024. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Kuvannut Viljami Nissi.

Kuva 4. Nissi, Viljami 2024. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Kuvannut Viljami Nissi.

Kuva 5. Nissi, Viljami 2024. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Kuvannut Viljami Nissi.

Kuva 6. Nissi, Viljami 2024. *Spit*. Kuvannut Viljami Nissi.

Kuva 7. Nissi, Viljami 2024. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Kuvannut Jonne Heinonen.

Kuva 8. Nissi, Viljami 2024. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Kuvannut Viljami Nissi.

Kuva 9. Nissi, Viljami 2024. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Kuvannut Viljami Nissi.

Kuva 10. Nissi, Viljami 2024. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Kuvannut Viljami Nissi.

Kuva 11. Nissi, Viljami 2024. *Spit*. Kuvannut Viljami Nissi.

Kuva 12. Nissi, Viljami 2024. *Spit*. Kuvannut Jonne Heinonen.

Kuva 13. Nissi, Viljami 2024. *Spit*. Kuvannut Viljami Nissi.

Kuva 14. Nissi, Viljami 2024. *Spit*. Kuvannut Jonne Heinonen.

Kuva 15. Nissi, Viljami 2024. *Spit*. Kuvannut Viljami Nissi.

Kuva 16. Nissi, Viljami 2024. *Faggot at Work (Miss Dior)*. Kuvannut Viljami Nissi.